

Venäjän pogromit

Tavoite Euraasian unionin luomisesta ja ulkomaalaisvastaisiksi pogromeiksi leimahtava nationalismin kasvu ovat Putinille hankala yhtälö. Oppositio-johtaja Aleksei Navalnyin kaltaisille populistille ja muille *gastarbeitereitten* ja ei-venäläisten aiheuttamista ongelmista paasaaville nationalisteille asetelma sen sijaan sopii hyvin.

Toisaalta myös Putin olisi käyttänyt nationalismikorttia ja populismia, mutta samalla hän on joutunut tasapainoilemaan sen tosiasian kanssa, että Venäjä on monikulttuurinen ja monietninen valtio. Siksi hän on joutunut myös suitsimaan äärimmäisiä, väkivaltaan taipuvaisia venäläisnationalistisia liikkeitä ja puhumaan ei-venäläisten asemasta. Venäjän johtajien huolena on aina ollut estää maan ajautuminen sekasortoon etnisten konfliktien seurauksena. Neuvostoliiton hajoamiseen vahvasti vaikuttaneet etniset kansanrintamat ja valtakunnan hajoaminen kansallisten neuvostotasavaltojen rajoja pitkin kuuluvat Putinin sukupolven avainkokemuksiin.

Siksi Putinin hallinto on joutunut tasapainoilemaan herkällä alueella venäläisten kansallismielisyyden hyödyntämisen ja vähemmistökansojen oikeuksien edes jonkinasteisen turvaamisen välillä. Putinin kansallismielinen retoriikka on kuitenkin samalla luonut tilaa myös ääri-nationalistisille ja väkivaltaa lietsoville liikkeille, jotka vastustavat Venäjän virallista monikulttuurisuuspolitiikkaa, vähemmistöjen oikeuksia ja lietsovat yleistä kannatusta saavia, etnisesti ei-venäläisiä vastaan suuntautuvia vaatimuksia.

Tähän joukkoon vetoaa myös nykyisessä asetelmassa opposition näkyvimmäksi johtajaksi noussut Aleksei Navalnyi. Hän on osallistunut nationalistisen äärioikeiston mielenosoitusmarsseille ja käyttänyt astetta Putinia jyrkempää populistista kieltä. Navalnyin teemoihin ovat kuuluneet väestön keskuudessa suosittu siirtolaisten syyllistäminen höystettynä virkavallan ja poliisin tehottomuuden ja lahjottavuuden arvostelulla. Moskovassa poliisin säännöllisesti etnisen profiloinnin perusteella toteuttamat ratsiat sekä jokin aika sitten vähintäänkin heikolla laillisuusperusteella motivoituidut pidätettyjen ”kokoomaleirit” ovat osaltaan seurausta vallan ja nationalistisen opposition kilpailusta näyttäytyä tinkimättöminä venäläisten suojelijoina.

Moskovassa Birjuljovon esikaupungissa venäläisnuorukaisen puukotuksesta alkanut mielenosoitus muuttui väkivaltaiseksi hyökkäykseksi ei-venäläisiä vastaan. Se on yksi hälyttävä esimerkki lisää siitä mihin tämä kilpailu kansallismielisyyskortin käyttämisestä johtaa. Mellakkaa seuraavana päivänä poliisi pidätti joukkoratsiassa noin 1600 Birjuljovon ei-venäläistä, jolloin suuri yleisö sai jälleen yhden vahvistuksen sille käsitykselle, että tietyt etniset ryhmät aiheuttavat ominaisuuksiensa vuoksi ongelmia. Yleinen uskomus on, että monien Venäjää vaivaavien yhteiskunnallisten ongelmien taustalla on etnisten ryhmien välinen kulttuurien yhteentörmäys. Sen nähdään ilmenevän kaukasialaisten, keskiaasialaisten ja muiden ei-venäläisten mahdottomuutena sopeutua yh-

teiskuntaan. Toistaiseksi vähemmän on puhuttu rikollisuuteen ja muihin ongelmiin liittyen usein sietämättömissä oloissa asuvien ja työskentelevien siirtolaisten aseman kohentamisesta.

Vastauksena siirtolaisuuteen liittyviin ongelmiin Navalnyin hengenheimolaiset ja myös monet muut ovat vaatineet rajojen sulkemista Keski-Aasiaan, viisumipakkoa ja laittomien siirtolaisten joukkokarkotuksia. Tässä etnisesti ei-venäläisten vastaisessa kiihkossa ei aina muisteta, eikä edes välitetä siitä, että monet summittaisen vihan kohteeksi joutuneista ovat Venäjän kansalaisia.

Putinille tilanne ei ole ainoastaan sisäpoliittinen ongelma, joka voi jopa vaikuttaa hänen kansansuosioonsa antamalla nostetta oppositiolle. Hänen liikkumatilansa on paljon ahtaampi kuin Navalnyin. Putinin kädet ovat sidotut ainakin toistaiseksi maltillisempaan politiikkaan kahdesta syystä. Jo mainitun Venäjän sisäisen, kansallisuuksien välisen, rauhan ylläpitämisen lisäksi Putinin suuren geopoliittisen aloitteen toteuttaminen, Euraasian unionin perustaminen, vaatii hyvien suhteiden ylläpitämistä Keski-Aasian valtioiden johtajiin ja siten myös niiden kansalaisten kohtelussa edes jonkinlaisen hygieenisyyden noudattamista.

Venäjän päätös muodostaa Euraasian unioni syventämään sen ja Valko-Venäjän, Kazakstanin, Armenian, Kirgisian ja Tadžikistanin integraatiota edellyttää sitä, että työvoima, pääomat ja tavara liikkuvat rajojen yli vapaasti. Keski-Aasian entisten neuvostotasavaltojen saaminen mukaan Venäjän johtamaan unioniin on sille tärkeä tavoite myös geopoliittisista syistä. Venäjä kilpailee vaikutusvallasta Euraasian alueella paitsi EU:n ja Yhdysvaltojen, myös Kiinan kanssa, jonka vaikutusvallan leviämistä se pyrkii tällä tavoin patoamaan. Kirgisialle ja Tadžikistanille puolestaan Venäjällä työskentelevät siirtotyöläiset tuottavat eräiden laskelmien mukaan jopa puolet niiden BKT:sta. Viisumipakon asettaminen näille maille aiheuttaisi luultavasti keskiaasialaisen vastareaktion ja vaarantaisi Putinin strategisen siirron.

Tässä pelissä Keski-Aasian valtiot ovat

köyhyydestään huolimatta kasvattaneet painoarvoaan ainakin kahdesta syystä. Ensinnäkin ne sijaitsevat perinteisesti Venäjän vaikutuspiiriin kuuluneella alueella, jolla on ollut käynnissä Neuvostoliiton hajoamisesta asti useamman valtion ja liiton geopoliittinen vaikutuspiirikamppailu. Toinen syy on se, että Venäjän alun perin Euraasian unioniin havittelema Ukraina, ja sen vanavedessä Moldova, ovat asettaneet etusijalle EU:n kanssa solmittavan assosiaatiosopimuksen. Se taas sulkee EU:n linjauksen mukaan pois mahdollisuuden siltä, että maat voisivat kuulua Euraasian unioniin.

Tämä ja Venäjän hiljattain synnyttämä ”tulli-kiista” Ukrainan ja Moldovan länteen suuntautumisen vuoksi kertovat EU:n ja Venäjän etupiirikamppailun tiivistymisestä. Ellei Ukraina liity Euraasian unioniin, niin kuin tällä tietoa näyttäisi, merkitsisi se melkoista takaiskua Venäjän geopoliittisille etupiiripyrkimyksille. Toisaalta Ukrainan jo pitkään epävakana jatkunut tilanne sekä EU:n talousvaikeudet pidempään jatkessaan voivat saada maan hakemaan myöhemmin myös muita ratkaisuja. On myös oletettavaa, että jos Euraasian unioni toteutuu, sen ja EU:n välille solmitaan aikanaan niiden keskinäistä yhteistyötä määrittävät sopimukset. Silloin tullaan vaiheeseen, jossa siirtymä etupiirikilpailusta yhteistyön ja integraation piiriin tapahtuu. Se avaisi mahdollisesti oven myös Ukrainan ja Moldovan aseman uudelleenarvioimiseen. Niiden luontaiset talousintressit edellyttävät talousyhteistyön jatkamista joka tapauksessa myös Venäjän kanssa. Molemmissa maissa vaikuttavat myös vahvat tätä ajavat intressiryhmät.

Helsingissä 17.10.2013

Markku Kangaspuro